

Opetusministerio

Undervisningsministeriet

Oppisopimuskoulutuksen yleinen tila sekä sen laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:1

Selvitysmies Heikki Suomalainen

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä
Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

Oppisopimuskoulutuksen yleinen tila sekä sen laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:1

Selvitysmies Heikki Suomalainen

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2009

ISBN 978-952-485-642-3 (nid.)

ISBN 978-952-485-643-0 (PDF)

ISSN 1458-8102 (Painettu)

ISSN 1797-951X (Verkkajulkaisu)

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:1

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
15.1.2009

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Selvitysmies: Heikki Suomalainen	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispv 15.9.2008	Dnro 63/040/2008
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Oppisopimuskoulutuksen yleinen tila sekä sen laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen (Den allmänna situationen för läroavtalsutbildningen samt utveckling av dess kvalitet och effekt)		
Julkaisun osat Muistio + liitteet		
Tiivistelmä <i>"Oppisopimuskoulutus on joustavin, työelämälähtöisin, taloudellisesti tehokkain koulutusmuoto aikuisille. Tukee alueen työntekijöiden ja yritysten toimintaa ja pysyvyyttä."</i> (Internet-kyselyn kommentti)		
<p>Oppisopimuskoulutus työelämälähtöisenä ammatillisen koulutuksen järjestämismuotona on kasvattanut suosiotaan koko 2000-luvun ajan ja sen vuotuinen opiskelijamäärä on nykyään noin 50 000. Nopeaan kasvuun liittyy myös lieveilmiöitä ja uhkia laadun ylläpitämiselle. Oppisopimuskoulutusta tarvitaan entistä enemmän tulevaisuudessa. Tämän vuoksi oppisopimuskoulutus tarvitsee lähivuosina kokonaisvaltaisen kehittämisstrategian, jossa otetaan huomioon sen kasvava tarve, kehittyvän työelämän tukeminen sekä riittävä resursointi. Strategia tulee valmistella kolmikantaisesti.</p> <p>Tämän perusteella selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriö asettaa pysyvän oppisopimusneuvottelukunnan laatimaan strategian oppisopimuskoulutukselle, seuraamaan sen toteutusta sekä oppisopimuskoulutuksen kehitystä ja laatua. Neuvottelukunnalle tulisi nimittää pääsihteeri ja sille tulisi suunnata riittävät resurssit. Pääsihteeri vastaisi opetushallinnossa oppisopimuskoulutuksesta ja se olisi hänen keskeinen tehtävänsä. Oppisopimusneuvottelukunnan tulisi tuoda esille nykyistä selkeämmin myös mahdollisuus suorittaa oppisopimuskoulutuksena tutkinnon osa tai pelkästään täydennyskoulutusta.</p> <p>Selvitysmies ehdottaa opetusministeriön käynnistävän tiedotuskampanjan kiinteässä yhteistyössä kaikkien työelämän järjestöjen kanssa. Kampanjan tavoitteena tulisi olla oppisopimuskoulutusta koskevan tiedon ja arvostuksen lisääminen sekä sen erityispiirteiden ymmärtäminen.</p> <p>Työpaikkaohjaajat ovat keskeisessä asemassa oppisopimuksen laadun ja vaikuttavuuden aikaansaamisessa. Opetusministeriön ehdotetaan kiinnittävän erityistä huomiota työpaikkaohjaajien koulutukseen. Eräänä toimenpiteenä tulisi valmistella työpaikkakouluttajille suunnattu internet-pohjainen koulutusohjelma. Lisäksi olisi kehitettävä keinoja, joilla voidaan edistää ja tukea pk-yritysten mahdollisuuksia toimia oppisopimuskoulutuksen toteuttajana.</p> <p>Asetettavan oppisopimusneuvottelukunnan tulisi selvittää, miten tietopuolinen opetus ja työpaikalla tapahtuva oppiminen voidaan saattaa nykyistä paremmin sopimaan yhteen koulutuksen vaikuttavuuden lisäämiseksi.</p> <p>Opetusministeriön tulisi kiinnittää oppisopimuskoulutuksessa tapahtuvaan alihankintaan huomiota ja seurata sen kehitystä. Mikäli saadun palautteen perusteella voitaisiin arvioida alihankinnasta aiheutuvan riskiä laadulle, siihen olisi välittömästi puututtava.</p> <p>Opetusministeriön ehdotetaan tilaavan arvioinnin oppisopimuskoulutuksen vaikuttavuudesta.</p> <p>Oppisopimusneuvottelukunnan tulisi selvittää mahdollisuuksia yhtenäistää hallinnollista menettelyä eri koulutuksen järjestäjien välillä. Opetusministeriön tulisi huolehtia yhtenäisten kaavakkeiden laatimisesta oppisopimuskoulutuksen järjestäjille.</p> <p>Selvityksessä ehdotetaan, että opetusministeriö selvittäisi vuoden 2010 valtionosuusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä mahdollisuuksia muuttaa rahoitusjärjestelmän perusteita siten, että paine nykyistä kahta laskentapäivää kohtaan kevenisi ja että muutos vähentäisi laatua heikentäviä laskentapäiväjärjestelyjä sekä kannustaisi henkilökohtaistamismääräyksen hyvään toteuttamiseen.</p> <p>Selvitysmies ehdottaa siirtymistä oppisopimuskoulutuksen omiin todellisiin kustannuksiin perustuvaan valtionosuusjärjestelmään. Ennen siirtymistä olisi selvitettävä sen vaikutus kokonaisuuteen sekä yksittäiseen koulutuksen järjestäjään.</p> <p>Nykyistä ammatti- ja erikoisammattitutkinnon kiintiöjärjestelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että ilman toisen asteen tutkintoa olevat henkilöt voivat suorittaa oppisopimuksena ammattitutkinnon kiintiöistä riippumatta, mikäli muut edellytykset koulutukselle täyttyvät. Sama poikkeusasema koskisi myös yrittäjän ammattitutkintoa suorittamaan ryhtyvää sekä rekrytointiin tähtäävää oppisopimuskoulutusta.</p> <p>Oppisopimuskoulutuksesta työnantajalle maksettavat koulutuskorvaukset vaihtelevat merkittävästi, eivätkä aina perustellusti. Tämän vuoksi opetusministeriön tulisi selvittää työnantajalle koulutuksesta aiheutuvia todellisia kustannuksia sekä niiden vaihtelua eri aloilla. Selvityksen perusteella tulisi tehdä päätös kustannuksia vastaavan korvauksen ottamiseksi käyttöön.</p>		
Avainsanat oppisopimuskoulutus, laatu, aikuiskoulutus		
Muut tiedot		
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:1	ISSN 1458-8102 (Painettu) 1797-951X (Verkkajulkaisu)	ISBN 978-952-485-643-0 (nid.) 978-952-485-643-0 (PDF)
Kokonaissivumäärä 32	Kieli suomi	Hinta Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino	Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
15.1.2009

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)	Typ av publikation Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättande av 15.9.2008	Dnro 63/040/2008
Utredningsman: Heikki Suomalainen		
Publikation (även den finska titeln) Den allmänna situationen för läroavtalsutbildningen samt utveckling av dess kvalitet och effekt (Oppisopimuskoulutuksen yleinen tila sekä sen laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen)		
Publikationens delar Promemoria + bilagor		
Sammandrag <i>"Läroavtalsutbildning är den mest flexibla, arbetslivsrelaterade och ekonomiskt effektiva utbildningsformen för vuxna. Den stöder arbetstagarnas och företagens verksamhet och stabilitet i ett område."</i> (Kommentar till enkät på Internet)		
<p>Läroavtalsutbildningen har som arbetslivsrelaterad utbildningsform inom yrkesutbildningen ökat i popularitet under hela 2000-talet och nuförtiden är det årliga elevantalet omkring 50 000. Den snabba ökningen har också medfört negativa drag och hot mot kravet på en upprätthållen kvalitet. Det behövs allt mer läroavtalsutbildning i framtiden. Därför behöver läroavtalsutbildningen under de närmaste åren en heltäckande utvecklingsstrategi med beaktande av att behovet ökar, att det behövs stöd för det förändrade arbetslivet samt tillräcklig resurstilldelning. Den strategiska planeringen sker i tre steg.</p> <p>Med hänsyn till detta föreslår utredaren att undervisningsministeriet tillsätter en stående läroavtalsdelegation för den strategiska planeringen av läroavtalsutbildningen samt uppföljningen av dess verkställighet, utveckling och kvalitet. I delegationen utses en generalsekreterare som bör få tillräckliga resurser. Generalsekreteraren ansvarar inom utbildningsförvaltningen för läroavtalsutbildningen som sin centrala uppgift. Läroavtalsdelegationen bör tydligare än hittills betona att det ska finnas möjligheter att inom läroavtalsutbildningen avlägga examensdelar eller enbart få fortbildning.</p> <p>Utredaren föreslår att undervisningsministeriet startar en informationskampanj i nära samarbete med samtliga organisationer i arbetslivet. Kampanjen bör som mål ha ökad information och uppskattning för läroavtalsutbildningen samt förståelse för dess särdrag.</p> <p>Arbetsplatshandledarna intar en central ställning när det gäller att åstadkomma god kvalitet och effektivitet i läroavtalsutbildningen. Det föreslås att undervisningsministeriet fäster särskild uppmärksamhet vid utbildningen för arbetsplatshandledare. En åtgärd är att ett Internet-baserat utbildningsprogram för arbetsplatshandledare planeras. Dessutom utvecklas metoder som främjar och stöder möjligheterna att i realiteten genomföra läroavtalsutbildning i sm-företag.</p> <p>Den blivande läroavtalsdelegationen utreder på vilket sätt den teoretiska undervisningen och inläringen på arbetsplatsen bättre än hittills kan samordnas i syfte att öka utbildningens effektivitet.</p> <p>Undervisningsministeriet bör fästa uppmärksamhet vid det entreprenörskap som förekommer vid läroavtalsutbildning och följa utvecklingen. Om det då framkommer att kvaliteten på grund av entreprenörskap blir lidande, måste man reagera på detta omedelbart.</p> <p>Det föreslås att undervisningsministeriet beställer en utvärdering av läroavtalsutbildningens effekt.</p> <p>Läroavtalsdelegationen utreder vilka möjligheterna är att förenhetliga förvaltningsmetoderna bland olika utbildningsanordnare. Undervisningsministeriet planerar enhetliga formulär för anordnare av läroavtalsutbildning.</p> <p>Det föreslås i utredningen att undervisningsministeriet i samband med reformen av statsandelssystemet 2010 utreder möjligheterna att ändra grunderna för finansieringssystemet så att trycket på nuvarande två beräkningsdagar lättar och ändringen minskar arrangemanget med kvalitetssänkande beräkningsdagar samt sporrar till att föreskriften om individualisering uppfylls.</p> <p>Utredaren föreslår en övergång till ett statsandelssystem som grundar sig på egna reella kostnader för läroavtalsutbildning. Före övergången bör effekten för helheten samt den enskilda utbildningsanordnaren utredas.</p> <p>Ändringar i nuvarande kvoteringsystem för yrkes- och specialyrkesexamen föreslås, så att personer som saknar examen från andra stadiet kan avlägga en yrkesexamen genom att ha fått läroavtalsutbildning oberoende av kvotering, om övriga förutsättningar för utbildningen föreligger. Samma undantagsställning ska gälla för en person som planerar avlägga en yrkesexamen för företagare och för läroavtalsutbildning i rekryteringssyfte.</p> <p>Utbildningsersättningen till arbetsgivaren för läroavtalsutbildning varierar starkt vilket inte alltid är befogat. Undervisningsministeriet bör därför utvärdera arbetsgivarens faktiska kostnader för utbildningen och variationer inom branscherna och sedan fatta beslut om att ta i bruk ett ersättningsförfarande som motsvarar kostnaderna.</p>		
Nyckelord läroavtalsutbildning, kvalitet, vuxenutbildning		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:1	ISSN 1458-8102 (Print) 1797-951X (Online)	ISBN 978-952-485-643-0 (htf.) 978-952-485-643-0 (PDF)
Sidoantal 32	Språk finska	Pris
Distribution Universitetstryckeriet		Sekretessgrad offentlig
Förlag Undervisningsministeriet		

Opetusministeriölle

Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan oppisopimuskoulutusta kehitetään ja oppisopimustyyppinen koulutus laajennetaan myös korkeakoulutettujen täydennyskoulutukseen. Näiden tavoitteiden mukaisia ehdotuksia valmistellaan osana ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta, jonka johtoryhmä linjasi väli-raportissaan kesäkuussa 2008: ”Oppisopimuskoulutusta kysyntälähtöisenä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestämismuotona kehitetään siten, että koulutuksen joustavuus, vaikuttavuus ja työelämälähtöisyys lisääntyvät, laatu paranee ja koulutusta voidaan kohdentaa paremmin työvoimakapeikkoihin.”

Aikuiskoulutuksen kokonaisuudista valmisteleva johtoryhmä linjasi aikuiskoulutuksen laadunvarmistuksesta siten, että sitä vahvistetaan kaikilla koulutusasteilla ottamalla aikuis-koulutuksen erityispiirteet vahvemmin huomioon korkeakoulujen, koulutuksen järjestä-jien ja oppilaitosten laadunvarmistuksessa, kehittämällä tutkintojärjestelmiä sekä ottamalla toiminnan tuloksellisuus ja laatu vahvemmin huomioon rahoituksessa.

Edellä mainitussa tarkoituksessa opetusministeri Sari Sarkomaa kutsui allekirjoittaneen Heikki Suomalaisen selvitysmieheksi tehtävänään laatia hallitusohjelman, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman sekä aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen johto-ryhmän linjaukset huomioon ottaen ministeriön käyttöön

- 1 selvitys oppisopimuskoulutuksen yleisestä tilasta sekä toiminnan laajentamisen seurauksista ja kehittämisen tuloksista sekä
- 2 näkemykset ja ehdotukset oppisopimuskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden varmistamiseksi ja edelleen parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

Selvitykseen liittyvässä kuulemiskierroksessa kuultiin oppisopimuskoulutuksessa aktiivi-esti toimivia tahoja sekä sidosryhmiä. Lisäksi internetissä järjestettiin avoin konsultaatio kaikille kiinnostuneille.

Luovutan kunnioittavasti selvitykseni opetusministeriön käyttöön jatkotoimenpiteitä varten.

Helsingissä, tammikuun 15. päivänä 2009

Heikki Suomalainen

Sisältö

1	Johdanto	8
	1.1 Toimeksianto	8
	1.2 Kuulemiskierros	9
2	Yleistä	10
	2.1 Oppisopimuskoulutuksen ominaispiirteet	10
	2.2 Tilastoja	11
	2.3 Opetusministeriön viimeaikaiset toimenpiteet oppisopimuskoulutuksen kehittämiseksi	12
3	Nykytila	13
4	Ehdotuksia	17
	4.1 Oppisopimuskoulutuksen strateginen suunnittelu ja johtaminen	17
	4.2 Laatu	20
	4.3 Järjestelmän toimivuus	23
	4.4 Hallinto ja rahoitus laadun näkökulmasta	24
	4.5 Uusia näkökulmia	27
	Liitteet	
	Liite 1. Selvitysmiehen toimeksianto	28
	Liite 2. Kutsukirje kuulemistilaisuuteen	30
	Liite 3. Luettelo kuulluista tahoista ja henkilöistä	31
	Liite 4. Oppisopimuskoulutusta koskeva kysely	32

Motto:

*"Oppisopimuskoulutus on joustavin, työelämälähtöisin,
taloudellisesti tehokkain koulutusmuoto aikuisille. Tukee alueen
työntekijöiden ja yritysten toimintaa ja pysyvyyttä."
(Internet-kyselyn kommentti)*

1 Johdanto

Oppisopimuskoulutus työelämälähtöisenä ammatillisen koulutuksen järjestämismuotona on kasvattanut suosiotaan koko 2000-luvun ajan. Oppisopimuksena järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen ja lisäkoulutuksen kysyntä on viime vuosina kasvanut ja sen tarjontaa on voitu lisätä merkittävästi. Oppisopimuksena ammatillista peruskoulutusta suorittaa vuositasolla jo yli 20 000 nuorta ja aikuista. Oppisopimuksena järjestettävän ammatillisen lisäkoulutuksen kiintiötä on nostettu vuosittain. Vuonna 2008 kiintiö oli 27 100, kun kymmenen vuotta sitten kiintiö oli 8 000 paikkaa.

Samalla kun oppisopimuksen suosio ja käyttö on lisääntynyt, oppisopimuskoulutuksen kehittämiseen on uhrattu paljon resursseja. Vastaavasti on saatu paljon aikaan. Viime vuosikymmenen lopussa toimi usean vuoden aikana ns. Opso-johtoryhmä tehden runsaasti aloitteita ja ehdotuksia. Tämän vuosikymmenen aikana on valmistunut ainakin kaksi opetusministeriön työryhmämietintöä oppisopimuksesta, vuonna 2004 ”Oppisopimuskoulutus työllistymisen ja ammatillisen kehittymisen tukena” 2004:15 sekä ”Oppisopimuskoulutuksen kehittäminen” 2007:25. Näillä kaikilla on ollut hyvin positiivinen vaikutus oppisopimuskoulutuksen kokonaisuuden kehittämiseen.

1.1 Toimeksianto

Opetusministeri Sari Sarkomaa kutsui allekirjoittaneen Heikki Suomalaisen selvitysmieheksi 15.9.2008 tehtävänä laatia selvitys oppisopimuskoulutuksen yleisestä tilasta sekä toiminnan laajentamisen seurauksista ja kehittämisen tuloksista sekä tehdä ehdotuksia oppisopimuskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden varmistamiseksi ja edelleen parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

Työssä tuli ottaa huomioon myös oppisopimuskoulutuksen kehittäminen ammatillisen koulutuksen järjestämismuotona sekä ammatillisen koulutuksen ammattiopistostrategia ja ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittaminen.

Selvitysmiestä avusti tämän työssä erittäin ammattitaitoisesti ja luovasti erityisasiantuntija Soili Jaarinen. Lisäksi erikoissuunnittelija Pasi Rentola on opetusministeriön puolesta asiantuntevasti vastannut selvitystyössä tarvittavan tilasto- ja muun tausta-aineiston hankkimisesta. Haluan lausua heille mitä parhaimmat ja lämpimimmät kiitokseni erinomaisesta yhteistyöstä. Vastuu ehdotuksista ja raportin tekstistä on tietysti allekirjoittaneella selvitysmiehenä.

Selvityksen aikana syksyllä 2008 maailman talouden kriisiytyminen alkoi vääjäämättä vaikuttaa painollaan Suomen talouteen, mikä tuntui eräiltä osin välittömästi myös oppisopimuskoulutuksen kysynnässä ja työnantajien mahdollisuuksissa tarjota opiskelumahdollisuuksia.

1.2 Kuulemiskierros

Selvityksen pohjaksi järjestettiin kuulemiskierros alan toimijoille ja sidosryhmille. Kuultavaksi kutsuttuja tahoja oli yhteensä 23 ja tilaisuuksissa kuultiin yhteensä 59 henkilöä. Jotta tilaisuuksissa saataisiin mahdollisimman selkeä ja perusteellinen kuva eri toimijoiden näkemyksistä ja ehdotuksista, kukin toimijataho oli tilaisuudessa yksin kuultavana. Luettelo eri tahoista ja läsnä olleista henkilöistä on liitteenä.

Yhteistyössä Opetushallituksen ja Elinkeinoelämän keskusliiton kanssa järjestettiin myös internet-pohjainen kysely, joka oli avoinna kaikille. Sen järjestämisestä ja sijainnista tiedotettiin laajasti, ja myös toimijoiden puolelta. Kysely oli avoinna syyskuun puolen välin jälkeen marraskuun 11. päivään saakka. Kyselyssä oli yksi pakollinen taustamuuttuja, jossa tuli merkitä missä ominaisuudessa vastaaja kommentoi kyselyä. Vaihtoehtoina olivat opiskelijana/työntekijänä/toimihenkilönä, oppilaitoksen/opetustoimen edustajana, työnantajan edustajana tai muuna. Kyselyyn tuli 108 vastausta, joista vastaajat olivat

– oppilaitoksen/opetustoimen edustajana	44
– työnantajan edustajana	40
– opiskelijana/työntekijänä/toimihenkilönä	14
– muuna	10

Suomen Oppisopimuskoulutuksenjärjestäjät ry järjesti perinteisen syysseminaarinsa 23. – 24.10.2008 Jyväskylässä. Selvitysmies osallistui kutsuttuna seminaariin, jossa yhteiskeskustelussa käytiin läpi selvityksen toimeksiantoon kuuluvia kysymyksiä.

Tämän selvitysvaiheen aikana selvitysmies on tavannut myös kuulemistilaisuuksien ulkopuolella monia ihmisiä, joiden kanssa olen keskustellut oppisopimuskoulutuksesta ja sen kehittämisestä. Nämä keskustelut ovat olleet hyvin hyödyllisiä ja valaisevia. Koska ne on kuitenkin käyty ad hoc-pohjalta yksityisesti, en ole katsonut perustelluksi kirjata niitä erikseen luetteloon, vaikka niiden sisältö on vaikuttanutkin selvitykseen.

Haluan tässä yhteydessä kiittää kaikkia selvitykseen osallistuneita, niin kuulemistilaisuuksissa kuin myös nettikyselyissä sekä epävirallisissa keskusteluissa.

Vaikka selvitysaika oli lyhyt, tavoitteena oli kuulla kaikkia toimijatahoja ja sidosryhmiä ja näin saada käsitys oppisopimuskoulutuksen vallitsevasta tilasta sekä toimijoiden arvioita kehittämismahdollisuuksista. Selvitysaika ei antanut mahdollisuuksia tilastollisiin tutkimuksiin tai muihin hyvin perusteellisiin selvityksiin. Tämä selvitys perustuu hyvin paljon käytännön toimijoiden ja sidosryhmien kokemuksiin ja näkemyksiin sekä niiden perusteella tehtyihin johtopäätöksiin ja kehittämisehdotuksiin.

2 Yleistä

Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen perustuu opetusministeriön koulutuksen järjestäjälle myöntämään koulutuksen järjestämislupaan. Koulutuksen järjestäjä vastaa oppisopimuskoulutuksen johdosta ja oppisopimusten valvonnasta. Koulutuksen järjestäjän tehtäviin kuuluvat mm. koulutustyöpaikan soveltuvuuden arviointi, tietopuolisen opetuksen hankkiminen, koulutuskorvauksen maksaminen työnantajalle, opiskelijoiden opinto-sosiaalisten etujen maksaminen sekä näyttötutkintomahdollisuuksien järjestäminen.

2.1 Oppisopimuskoulutuksen ominaispiirteet

Oppisopimuskoulutus on yksi ammatillisen koulutuksen järjestämismuoto. Oppisopimuskoulutuksella tarkoitetaan työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettäviä opintoja, joita täydennetään tietopuolisilla opinnoilla. Oppisopimuskoulutus perustuu työnantajan ja vähintään 15 -vuotiaan oppisopimusopiskelijan väliseen määräaikaan työsopimukseen. Oppisopimus voi perustua myös virkamiehen ja työnantajan välillä tehtyyn kirjalliseen määräaikaan sopimukseen. Myös yrittäjänä toimiva henkilö voi koulutautua oppisopimuksella omassa yrityksessään. Oppisopimukseen liitetään aina henkilökohtainen opiskeluohjelma, joka laaditaan Opetushallituksen vahvistamien opetussuunnitelman tai näyttötutkinnon perusteiden pohjalta.

Oppisopimuskoulutus on siis ainoa työsopimukseen perustuva koulutusmuoto. Sen edellytyksenä on työpaikka, jolla on käytettävissä tutkinnon perusteiden mukaisen koulutuksen järjestämisen kannalta riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa, tarpeellinen työvälineistö sekä ammattitaidoltaan pätevää henkilökuntaa, joka voidaan määrätä opiskelijan vastuulliseksi kouluttajaksi.

Lainsäädäntö edellyttää, että oppisopimuskoulutuksessa yli puolet koulutuksesta toteutuu työpaikalla tapahtuvan oppimisen yhteydessä. Työpaikalla annettavaa koulutusta täydennetään tietopuolisella koulutuksella, josta vastaavat pääosin ammatilliset oppilaitokset ja aikuiskoulutuskeskukset.

Työnantaja maksaa oppisopimusopiskelijalle työehtosopimuksen mukaista palkkaa työpaikalla tapahtuvan koulutuksen ajalta. Tietopuolisen koulutuksen ajalta opiskelija saa opintososiaalisina etuina esimerkiksi päivärahaa sekä korvauksia matkakustannuksista ja majoituksesta. Työnantajalle maksetaan koulutuskorvausta työpaikalla annettavasta koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin.

Oppisopimuskoulutus on ammatillisen koulutuksen koulutusmuoto, jossa korostuvat koulutuksen järjestäjän (oppisopimuskeskuksen,/-toimiston) viranomaisvelvoitteiden

vastuullisuus ja liikkumavara organisoida ja hallinnoida oppisopimuskoulutus. Koulutuksen järjestäjä vastaa oppisopimuskoulutuksen toteuttamisesta, johdosta ja valvonnasta sekä kaikista paikallisista viranomaistehtävistä, kuten koulutusedellytysten ja koulutustyöpaikan soveltuvuuden arvioinnista, henkilökohtaisen opiskeluohjelman laadinnasta, oppisopimuksen vahvistamisesta, työnantajalle maksettavien koulutuskorvausten maksamisesta, tietopuolisen koulutuksen toteuttamisesta järjestäjän omissa oppilaitoksissa tai niiden hankkimisesta muilta koulutuksen järjestäjiltä, näyttötutkintomahdollisuuden järjestämisestä, opiskelijoiden opintososiaalisten etuuksien maksamisesta opetukseen ja näyttötutkintoihin osallistumisen ajalta sekä koulutuksen hallinto-, valvonta- ja ohjaushenkilöstön palkkauksesta ja muista hallintokuluista.

Oppisopimuskoulutus on julkisen valvonnan alaista toimintaa ja sen järjestäminen on sidottu opetusministeriön myöntämään koulutuksen järjestämislupaun. Sitä voivat järjestää luvan saaneet kunnat, kuntayhtymät, rekisteröidyt yhteisöt tai säätiöt taikka valtion liikelaitokset ja valtion oppilaitokset (L630/98, 8 §). Ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä ei ole säädetty koulutuksen järjestäjän omistuspohjaa koskevista edellytyksistä.

Oppisopimuskoulutuksen tarjonnan kohdentumiseen vaikuttaa työnantajien kysyntä. Tämä vaikuttaa keskeisesti siihen, mille aloille koulutus kohdentuu. Peruskoulutuksen osalta tarjonnan laajuus on koulutuksen järjestäjien päätettävissä, joten tämä ei aseta rajoituksia koulutuksen kohdentamiselle eri alojen tarpeiden mukaisesti. Lisäkoulutuksen osalta koulutuksen järjestäjä joutuu oppisopimustensa enimmäismäärän puitteissa säätelemään koulutusmääriä ja myös tarvittaessa priorisoimaan niitä alakohtaisesti.

Oppisopimuskoulutuksen käyttömahdollisuuksiin vaikuttaa oleellisesti käytettävissä olevan koulutuskapasiteetin ohella, että työpaikalla on tutkinnon perusteiden mukaisen koulutuksen järjestämisen kannalta riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa, tarpeellinen työvälineistö sekä ammattitaidoltaan pätevää henkilökuntaa, joka voidaan määrätä opiskelijan vastuulliseksi kouluttajaksi. Tämä on usein ongelma erityisesti pk-yritysten kannalta, mutta se on myös ratkaistavissa.

Oppisopimuskoulutuksen järjestämisessä keskeinen viranomaisvastuun toteuttaminen pelkistyy henkilökohtaistamismääräyksen soveltamiseen, johon opetusministeriö on kiinnittänyt erityistä huomiota. Henkilökohtaistamismääräyksen soveltaminen edistää oppisopimuskoulutuksen kysyntälähtöisyyttä ja laatua. Henkilökohtaistamismääräyksen noudattamisella koulutuksen järjestäjä varmistaa opiskelijoiden tasavertaisen kohtelun, toimii luotettavasti ja tehokkaasti suhteessa valtiosuusviranomaiseen sekä edistää koulutus- ja tutkintojärjestelmän luotettavuutta ammattitaidon ja osaamisen tunnustamisjärjestelmänä.

2.2 Tilastoja

Oppisopimuskoulutuksen rahoituksen perusteena olevat opiskelijamäärät ovat kehittyneet määrällisesti vuosina 2003–2008 seuraavan taulukon mukaisesti.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ammatillinen peruskoulutus	12 500	12 500	12 500	13 000	17 970	21 891
Ammatillinen lisäkoulutus	20 500	22 000	21 920	22 085	24 488	27 231
<i>Yhteensä</i>	33 000	34 500	34 420	35 085	42 460	49 122

Oppisopimuskoulutuksen rahoitus valtion talousarviosta on kehittynyt seuraavan taulukon mukaisesti (milj. euroa).

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ammatillinen peruskoulutus	41,9	42,3	43,8	37,7	56,9	69,9
Ammatillinen lisäkoulutus	57,4	61,9	63,6	64,0	73,3	79,5
<i>Yhteensä</i>	99,3	104,2	107,4	101,7	130,2	149,4

Oppisopimuskoulutuksen valtionosuusrahoituksen kehityksen yhteydessä on huomioitava vuosien 2007 ja 2008 ammatillisena peruskoulutuksena annettavan oppisopimuskoulutuksen rahoituksen kehitys, mikä perustuu noin viiden koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärien kasvuun. Opetushallinto tarkastaa parhaillaan kasvua.

2.3 Opetusministeriön viimeaikaiset toimenpiteet oppisopimuskoulutuksen kehittämiseksi

1 Oppisopimuskoulutusta koskevan tiedonkeruun tehostaminen

Opetushallituksen perustieto- ja kustannustietokyselyissä kerättävien tietojen yksityiskohtaisuutta lisätään mm. selvittämällä opiskelijamäärien ja kustannusten kohdentumista koulutusaloittain.

Oppisopimusopiskelijamäärien kasvu ammatillisessa peruskoulutuksessa on tietyiltä osin selitettävissä pitkälti logistiikan perustutkintoa suorittavien opiskelijamäärien kasvulla. Taustana on ammattipätevyysdirektiivin mukaisen koulutuksen toteuttaminen oppisopimuskoulutuksen rahoituksella ohjeistuksen vastaisesti. Siihen liittyen opetusministeriö on tehnyt erilliskyselyn lokakuussa koulutuksen järjestäjille, joiden tulosten perusteella opetusministeriö tekee päätökset jatkotoimenpiteistä lähiaikoina.

2 Oppisopimuskoulutusta koskeva opetusministeriön pelisääntökirje koulutuksen järjestäjille 19.6.2008

3 Opetusministeriön valmistelun pohjalta annettiin eduskunnalle syksyllä 2008 budjettilakina HE, jonka perusteella ammatillisena peruskoulutuksena ja lisäkoulutuksena järjestettävän oppisopimuskoulutuksen yksikköhintoja tarkistettiin vuoden 2009 alusta paremmin todellisia kustannuksia vastaavaksi.

4 Oppisopimuskoulutuksen laatupalkintokilpailun profiilin nostaminen sekä samalla palkintosumman kaksinkertaistaminen. Huomionarvoista on myös se, että seuraavalla kierroksella myös koulutuksen järjestäjä palkitaan.

5 Oppisopimuskoulutuksena annettavan lisäkoulutuksen vuosittaiseen määräpäätökseen on vuosina 2007 ja 2008 sisällytetty aikaisempaa enemmän oppisopimuskoulutuksen järjestämistä ja rahoitusta koskevaa ohjeistusta.

6 Osana aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen valmistelua on hallitusohjelman tavoitteisiin liittyen laadittu opetusministeriön asettamassa työryhmässä ehdotukset oppisopimustyypisen koulutuksen laajentamisesta korkeakoulutettujen täydennyskoulutukseen (OPM 2008:38).

3 Nykytila

Kun tarkastellaan nuorten (alle 25-vuotiaiden) ja aikuisten osallistumista oppisopimus-koulutuksena suoritettavaan tutkintoon, käytettävissä on seuraavat luvut vuodelta 2006. (Aikuiskoulutuksen vuosikirja OPM 2008:22)

	opiskelijaa
– Nuoret – perustutkinto	5 396
– Aikuiset – perustutkinto	16 558
– Nuoret – ammatti/erikoisammattitutkinto	2 812–406
– Aikuiset – ammatti/erikoisammattitutkinto	15 520–13 569

Oppisopimus kattaa monta erilaista toimintatapaa nykyisellään. Se sisältää nuoren ammatillisen perustutkinnon suorittamiseen tähtäävän koulutuksen. Se sisältää myös aikuisten ammatilliseen perustutkintoon tähtäävän opiskelun. Henkilöstökoulutuksessa käytetään oppisopimusjärjestelmää hyvinkin runsaasti. Tällöin tavoitteena saattaa olla ammatti- tai erikoisammattitutkinto tai kyse on täydennyskoulutuksesta tietyn osaamisen hankkimiseksi eikä tutkinnon saavuttamisesta. Käsite oppisopimus-koulutus kattaa nämä kaikki eikä keskusteluissa aina käy ilmi, minkä tyyppisestä oppisopimus-koulutuksesta on kysymys. Näillä eri oppisopimustyypeillä on kuitenkin merkittäviä eroja esim. rahoituksen tai kiintiöiden suhteen.

Tätä oppisopimus-koulutuksen monimuotoisuutta ja joustavuutta ei ole kuitenkaan syytä arvostella. Päinvastoin järjestelmä on joustava ja monipuolinen, koska se pystyy toimimaan näin erilaisissa koulutuksissa.

Perustellusti voi kysyä kuitenkin, pitäisikö eri oppisopimustyyppien sääntöjä erottaa nykyistä selkeämmin. On esitetty hyvin painavasti näkemys, että sama oppisopimusmalli ei missään tapauksessa voi sopia sellaisenaan kaikille eri oppisopimusten tyypeille. Kun katsotaan kuitenkin tämän hetken tilannetta oppisopimus-koulutuksen koko kentässä ja sen toimivuutta eri oppisopimustyyppien suhteen, on selvää, että tarvetta edellä mainitun tapaiseen sääntöjen suhteen ei ole, vaan ne soveltuvat hyvin myös vaihtelevissa sopimustyypeissä.

Keskusteluissa kävi ilmi, että myös oppisopimus-nimestä ollaan montaa mieltä. Monet tahot katsoivat nimen olevan vanhanaikaisen sekä huonosti kuvaavan sen nykyistä laajuutta ja mahdollisuuksia. Sen sanottiin viittaavaan oppipoikaan silloinkin kun kysymys

on erikoisammattitutkinnon suorittajasta. Sen koettiin viittaavaan vain kädentaitoihin eikä lainkaan teoreettista tietoa edellyttäviin tehtäviin. Lisäksi oman kehittämisenä ilmaiseminen sopimuksella tuntui eri tahoista tarpeettomalta, jopa virheelliseltä, sillä kehittämisenäkökulma on itsestään selvää useissa tehtävissä. Toisaalta taas nimeä puolustettiin vakiintuneena ilmaisuna, mikä on kestänyt oppisopimuskoulutuksen nopean laajentamisen, teknisen kehittymisen sekä laajentamisen perinteisten ammattien ulkopuolelle. Uusina niminä ehdotettiin ainakin kehittämissopimusta tai koulutussopimusta. Keskusteluissa myös puututtiin oppisopimuskoulutuksen kehittämisessä käytettyyn ilmaisuun oppisopimustyyppinen.

Selvitysmies katsoo, että kaikesta huolimatta on syytä säilyttää nimi sellaisenaan, vaikka kritiikki nykyistä nimitystä kohtaan on monessa suhteessa perusteltua. Oppisopimus on kuitenkin selkeästi määriteltävä käsitteeksi, joka sisältää monta erityyppistä kouluttautumisopimusta. Tämä on tuotava laajasti esiin oppisopimuskoulutusta koskevassa tiedotuksessa. Oppisopimuskoulutus on kuvattava eräänlaiseksi sateenvarjoksi työsuhteessa tapahtuvalle ammatilliselle koulutukselle, joka täyttää edellä mainitut edellytykset. On myös huolehdittava siitä, että oppisopimuksesta ei muodostu julkisuudessa sellaista kuvaa, että se sopisi vain erikseen määriteltyjen kohderyhmien koulutukseen, rajaten samalla muut kohderyhmät pois.

Lähes kaikista kuulemiskierroksen toimijatahoista sekä nettikyselyn vastauksista välittyi kuva oppisopimuskoulutuksen nykytilasta. Tilanne on lyhyesti sanottuna hyvä. Tätä kuvaa otsikossa olevan netissä olleen kommentin lisäksi mm. seuraavat suorat lainaukset kyselyn vastauksista:

"Asiallisesti ottaen hyvä. Oppisopimuspaketti löytyy joka lähtöön."

"Oppisopimuskoulutuksen yleinen tila on saamani palautteen mukaan ja myös omasta mielestäni kohentunut. Tutkinnon perusteet, tutkinnon osat ovat 2000-luvun kuluessa ryhdyttäneet ja jäsentäneet vuosi vuodelta toimintaa."

"Päättäjät ovat alkaneet myös huomioida oppisopimuskoulutuksen vaihtoehtoisena koulutusmuotona ja ennen kaikkea työllistävänä koulutusmuotona. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat luoneet ryhtiä oppisopimuskoulutuksen järjestämiseen ja tarjolla olevat mahdollisuudet ovat todella monipuoliset."

Edellä olevat esimerkit kommentaista kertovat selkeästi oppisopimuksen nauttimasta vahvasta arvostuksesta ja sen viimeaikaisesta positiivisesta kehityksestä.

Mutta kuva oppisopimuskoulutuksesta ei ole yksiselitteisesti tällainen, vaan se sisältää myös kritiikkiä vallitsevaa tilannetta kohtaan sekä odotuksia epäkohtien ja ongelmien korjaamiseksi. Seuraavat suorat lainaukset nettikyselystä valaisevat tätä näkökulmaa:

"Yrityksessä, jossa toimin, ei juurikaan oppisopimuskoulutusta anneta. Tätä taustaa vasten sen tilanne on heikko."

"Tilanne on melko sekava, järjestäjät ja oppilaitokset toteuttavat omia sääntöjään ja lomakkeitaan, kun riittävää ohjeistusta ei ole olemassa. Opiskelijan oikeusturva ja opiskelijoiden eriarvoisuus näkyy."

"Laimea. Hyvään asiaan ei suhtauduta riittävän kunnianhimoisesti. Oppisopimustoimistot, koulutuksen järjestäjät ja muut tahot voisivat suhtautua luovemmin asiaan."

Myös kuulemistilaisuuksissa tuli kritiikkiä nykytilaa kohtaan. Useimmiten painottaen oppisopimuskoulutuksen olevan hyvä asia, mutta sen ei koettu toimivan tällä hetkellä kaikilta osiltaan tyydyttävästi. Huoli kohdistui etenkin työssäoppimiseen ja siihen, että opiskelijaa ei laitettaisi liian aikaisin ”tuotantoon”. Näiden yleisten huolien lisäksi esiin tuli myös asioita, jotka kohdistuivat johonkin oppisopimuskoulutuksen yksityiskohtaan tai prosessin osa-alueeseen.

Eräs usean tahon esittämä huoli oli tiedon puute oppisopimuksesta. Tämä ilmeni monessa kommentissa, vaikka oppisopimusopiskelijain lukumäärän merkittävän kasvun perusteella voisi olettaa, että tietoa oppisopimuksesta on enemmän kuin valtiolla on varattu siihen resursseja. Seuraavassa eräitä kommentteja tiedottamisen tarpeesta:

”Ongelmana on informaation puute eli oppisopimuskoulutuksesta on vieläkin liian vähän/liian epämääräistä tietoa saatavilla ja liian vähän oppisopimuskoulutukseen sitoutuneita työnantajia.”

”Oppisopimuksen tila on kohtalainen. Pitäisi tiedottaa asiasta enemmän.”

”Käytetään liian vähän. Pitäisi olla parempaa markkinointia työnantajalle ja oppilaalle päin. Varsinkin jo työelämässä oleville enemmän kannustusta opiskeluun.”

Vaikka kysyntä oppisopimuksista on kasvanut, ovat edellä mainitut esimerkit muistutus siitä, että vielä on tarvetta asialliselle ja tietoa sisältävälle markkinoinnille.

Toinen keskeinen kysymys tuli ilmi kyselyssä opiskelijan näkökulmasta: Miten löytää oppisopimuspaikka? Jääkö sen hankkiminen lähes kokonaan henkilön itsensä tehtäväksi. Mikä viranomainen voisi auttaa opiskelijaa alkuun?

Kohdennettua kritiikkiä eri oppisopimuskoulutuksen osiin ilmeni monella eri tavalla. Kyselyn perusteella ei voi sanoa, edustavatko jäljempänä esitetyt esimerkit laajempaa ongelmaa vai vain yksittäistä toimijan mielipidettä. Kommentteihin on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota.

Seuraava kommentti koskee kuvaa teoriakoulutuksen ja työpaikan välisestä yhteistyöstä tai sen puutteesta ja sen kohteena on opettaja.

”Muu ammatillinen koulutus on lähentynyt oppisopimusmallia pakollisen työssäoppimisen (20ov) myötä sitten v. 2000 alusta lähtien, mutta oppilaitosten suhtautuminen on edelleen nihkeää, erityisesti oppilaitosjohdon ja opettajien keskuudessa ei ymmärretä oppisopimuskoulutuksen työsopimusluonnetta. Opettajilla on kynnys mennä työpaikoille ja suunnitella hops/hensu asioita siellä yhdessä työpaikan henkilöiden kanssa.”

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtavat ammatilliset lisäkoulutuspaikat on kiinnitetty. Tämä kirvoitti eräiden vastaajien ajatuksia mm. seuraavasti:

”Ongelmana on, että lisäkoulutuspaikat on jaettu alueellisesti vanhoille koulutuskuntayhtymille ja ne suuntaavat lähes kaikki paikat omille oppilaitoksilleen ja siksi niiden käytettävyys on huono – rakennetaan alueellisia revierejä ja estetään vapaata kilpailua.”

Oppisopimuskoulutuksessa opitaan yli puolet työssä ja työpaikalla. Tähän kohtaan esitettiin mm. seuraavankaltaisia huolia:

”Työpaikoilla ollaan ihan pihalla, miten oppijaa ohjataan, jos opiskelija ei työskentele ohjaajan kanssa samassa ryhmässä.”

Eräissä kommentteissa nähtiin, että kiintiöpaikkoja tulisi painottaa toisin kuin nykyään tapahtuu ja niitä tulisi suunnata nykyistä enemmän elinkeino- ja muun työelämän tarpeiden suuntaan esimerkiksi seuraavasti:

"Oppisopimusta tulisi painottaa strategisesti, esimerkiksi pk-sektoria voisi painottaa samoin kunkin alueen elinkeinoelämän painopisteitä. Nythän oppisopimusrahoitusta saa se, joka ehtii ottaa yhteyttä oppisopimustoimistoon."

Kiintiöpaikkojen jaon suhteen kritiikkiä saivat myös koulutuksen järjestäjien tietopuolista koulutusta koskevat hankinnat.

"Oppisopimustoimistojen yhteistyötä tulisi lisätä, yhteisiä malleja lisää asiakkaiden palveluun, nyt käytännöt hyvin erilaisia. Tietopuolisen koulutustarjonnan kilpailuttaminen eri vaiheissa eri toimistoilla. Asiakkaan mahdollisuudet valita tietopuolisen koulutuksen järjestäjä? Onko niitä? Ostaako oppilaitoksien omat opso-toimistot omista oppilaitoksistaan vai onko valinnanmahdollisuuksia?"

Oppisopimuskoulutusta käytetään runsaasti henkilöstön kehittämiseen. Usein tämä toteutuu hyvin tuloksin, mutta kritiikkiäkin löytyy.

"Työnantajan ja oppilaitoksen näkökulmasta lisääntyvä byrokratia, rahoitusmallin jäykkyys ja joillakin aloilla ammattitaitovaatimusten kohdentumattomuus työelämän tarpeisiin vaikeuttavat ja joissakin tapauksissa estävät oppisopimuskoulutuksen käyttöä henkilöstön kehittämisessä."

Oppisopimuskoulutuksessa on paljon eri toimijoita ja järjestelmät eivät kaikilta osiltaan ole aivan selvät, mikä ilmenee mm. seuraavassa kommentissa. Myös kehityskulusta ollaan huolissaan.

"Opso toimistossa työskentelevänä häiritsee se tosiasia, että opso-muotoista koulutusmuotoa tarjotaan erityyppisillä perusteilla. Tällöin on vaarana, että opson sopimuksellisuus alkaa rappeutumaan ja se luisuu yhä enemmän osaksi yhtä koulutuksen rahoitusmuotoa muiden joukossa."

Tietopuolinen koulutus on myös eräissä, ehkä jopa yllättävän monissa kohdin kritiikin kohteena. Kritiikkiä tulee sekä työnantajilta että opiskelijoilta. Seuraava kommentti kuvaa erästä näkökulmaa:

"Apteekkiälällä tuntuu, että kouluissa annettava teoriaopetus ei ole riittävän korkealaatuista."

Vuodesta 2007 lähtien oppisopimuskoulutuksen käyttö erityisesti perustutkinnon suorittamiseen tähtäävänä on lisääntynyt. Kuulemiskierroksella tuotiin voimakkaasti esille huoli siitä, että niin voimakas ja nopea kasvu ei voi tapahtua ilman negatiivista vaikutusta koulutuksen laatuun ja vaikuttavuuteen. Opetushallinto selvittääkin parhaillaan, onko nopea kasvu aiheutunut menettelyistä, joita ei voida hyväksyä. Osittain nämä huolet näkyvät ja kuuluvat kuulemiskierroksen kommentteissa, joita edellä on siteerattu. Tämän selvityksen piiriin eivät kuulu menettelyt ja tapahtumat, joissa saattaa olla kysymys huolimattomasta menettelystä tai jopa väärinkäytöksistä. Oikeusvaltion periaatteiden mukaan ne tulee selvittää ja tehdä sen mukaiset päätökset. On kuitenkin ilmeistä, että tällaisten toimijoiden lukumäärä on rajoitettu, eikä voida puhua yleisesti oppisopimuskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden tason laskusta.

4 Ehdotuksia

Laatu ja vaikuttavuus ovat tuloksellisen oppimisen ja koulutuksen keskeisiä tekijöitä. Tuloksellinen oppiminen edellyttää laatua. Koko toiminnan pitäisi keskittyä laatuun, sillä se käsitteenä pitää sisällään myös tehokkuuselementin. Miten toiminta eri osatekijöiden osalta järjestetään vaikuttaa kaikilta osiltaan laatuunkin. Seuraavassa olen jakanut näkemykseni ja ehdotukseni toiminnan eri osiin. Kaikissa tapauksissa on tavoite ollut tarkastella toimintoja laadun ja vaikuttavuuden varmistamisen ja kehittämisen näkökulmasta. Kun työelämällä on luottamus siihen, että oppisopimuskoulutuksena suoritettu tutkinto tuottaa tavoitellun osaamisen moitteettomasti, sen arvostus ja kysyntä myös kasvaa. Ja käänteisessä tapauksessa tilanne on päinvastainen.

4.1 Oppisopimuskoulutuksen strateginen suunnittelu ja johtaminen

Strategia

Kuten selvityksen alkuosassa olleista tilastoluvuista saattoi havaita, oppisopimuskoulutuksen suosio on lisääntynyt viime vuosina merkittävästi. Tämä on tietysti seurausta siitä, että se oppimismuotona on erinomainen ja työelämäläheisenä, jopa työelämälähtöisenä on aina ajan tasalla siinä, mikä on tilanne aidossa työelämässä. Sen osuus ammatillisen koulutuksen opiskelijoista on niin merkittävä, että se vaatii erityishuomiota. Oppisopimuskoulutuksella on omat erityispiirteensä, joihin järjestelmän on syytä vastata. Eräs vähän esillä ollut tärkeä näkökulma oppisopimuskoulutukseen on, että kehittämisen kohteena hyvin usein on opiskelijan lisäksi koko työyhteisö. Koulutus toimii työyhteisössä siten, että yhteisö antaa tukea, ohjausta ja palautetta opiskelijalle. Oppisopimuskoulutus kehittää myös työprosesseja varsinkin ammatti- tai erikoisammattitutkintoa opiskelevien osalta.

Oppisopimuskoulutus kehitys on viime vuosina ollut pääosin menestystarina. Se on laajentumisellaan osoittanut pystyvänsä vastaamaan uusien globaalien haasteiden asettamiin osaamisvaatimuksiin. Se on pystynyt vastaamaan uusiin teknologioihin sekä uusiin tapoihin työskennellä organisaatioissa. Sen laajeneminen ei kaikilta osin ole kuitenkaan tapahtunut hallitusti tai suunnitellusti eikä myöskään ennakoidusti. Oppisopimuskoulutusta tarvitaan entistä enemmän tulevaisuudessa. Tämän vuoksi oppisopimuskoulutus tarvitsee lähivuosina kokonaisvaltaisen kehittämisstrategian, jossa otetaan huomioon sen kasvava tarve, kehittyvä työelämä sekä riittävä resursointi. Strategia tulee valmistella kolmikantaisesti.

Strategiassa tulee ottaa huomioon meneillään olevan aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus, mikä tulee vaikuttamaan kaikkeen ammatillisesti suuntautuneeseen aikuiskoulutukseen. Strategiaan tulisi sisältyä tavoitteet, ja niiden perusteella arvioidaan saavuttamiseen tarvittavat resurssit ja suunnitellaan menettelyt. Strategian valmistelussa tulee myös ottaa huomioon meneillään oleva ammattiopistostrategian mukainen kehitys kohti suurempia ylläpitäjiä samoin kuin kuntien palvelurakennemuutos samalla pitäen mielessä, että tällä alueella on myös yksityisiä toimijoita, osa valtakunnallisia, osa ei. Myös valtion aluehallintoa kehitetään parhaillaan. Yritysten, erityisesti pk-yritysten kannalta olisi perusteltua saada oppisopimusta koskevia palveluja myös ns. yhdeltä luukulta. Tämä voisi tapahtua siten, että valtion alueviranomaisen voisi tarvittaessa hankkia oppisopimuskoulutusta koulutuksen järjestäjiltä.

Oppisopimuskoulutuksen neuvottelukunta

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriö asettaa pysyvän oppisopimusneuvottelukunnan laatimaan strategiaa oppisopimuskoulutukselle sekä seuraamaan sen toteutusta sekä oppisopimuskoulutuksen kehitystä ja laatua. Neuvottelukunnalle nimitetään pääsihteeri ja asetetaan riittävät resurssit. Pääsihteeri vastaa opetushallinnossa oppisopimuskoulutuksesta keskeisenä tehtävänä. Neuvottelukunnan jäsenten tulee edustaa kaikkia oppisopimuskoulutuksen alueella toimivia tahoja niin työelämän kuin koulutuksen järjestäjien kuin myös viranomaisten puolelta. Neuvottelukunta asetetaan kolmivuotiskaudeksi ja puheenjohtajaksi nimitetään työelämän edustaja.

Laadittavan oppisopimuskoulutusstrategian tulee sisältää monia jäljempänä esitettyjä ehdotuksia ja niiden toteuttamista. Strategiassa tulee seurata oppisopimuskoulutuksen paitsi laatua ja vaikuttavuutta myös koulutus- ja oppimisprosessien tehokkuutta, taloudellisten resurssien käyttöä sekä toimijoiden osaamista sen todennäköisen laajenemisen osaltakin. Neuvottelukunta laatisi aloitteita ja osallistuisi erityisesti oppisopimuskoulutusta koskevaan valmisteluun ja kehittämiseen sekä laatisi tarvittavia raportteja. Sillä olisi laaja asiantuntemus sekä vahvat taustayhteisöt ja mahdollisuus perusteelliseen valmisteluun. Neuvottelukunta tulisi asettaa mahdollisimman pian. Neuvottelukunnan tulisi myös seurata kustannuskehitystä ja resursointia sekä niiden merkitystä laatuun ja vaikuttavuuteen.

Koulutusmuodon soveltamismahdollisuudet

Oppisopimuskoulutus on joustava ja erilaisille opiskelijoille hyvin sopiva, kuten jo edellä on todettu. Tämän vuoksi sitä ei pitäisi korostaa oppimismuotona, mikä sopii erityisen hyvin vain jollekin ryhmälle. Näin painotettuna se saattaa sisältää ajatuksen, että se sulkee muut pois kohderyhmästä. Esimerkiksi joissakin yhteyksissä on tuotu esiin sen sopivuus sellaisille, jotka eivät viihdy koulumuotoisessa opetuksessa. Usein mainitaan myös, että oppisopimuskoulutus sopii hyvin maahanmuuttajille. Tästä syntyy helposti vaikutelma, että oppisopimuskoulutus ei vastaavasti sovi vaativiin ammattitasoihin. Näin asia ei kuitenkaan ole, sillä oppisopimusta käytetään laajasti ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmentavaan koulutukseen. Ja lisäksi parhaillaan selvitetään sen mahdollista käyttöä korkeakouluissa oppisopimustyyppisenä koulutuksena.

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että edellä ehdotettu oppisopimusneuvottelukunta määritteli oppisopimuskoulutuksen kohderyhmät laajasti siten, että ne eivät sulje muita

ryhmiä pois. Näitä kohderyhmiä ovat ainakin maahanmuuttajat, vähän koulutetut, hyvän ammatillisen koulutuksen saaneet sekä huippuammattilaiset. Tällöin voidaan torjua mahdolliset väärinkäsitykset oppisopimuksen soveltuvuudesta vain tiettyihin kohderyhmiin tai koulutusaloihin muiden jäädessä työsuhteessa tapahtuvien kouluttautumismahdollisuuksien ulkopuolelle.

Oppisopimuskoulutuksen laatukäsitteeseen ja koulutuksen asiakaslähtöisyyteen sisältyy myös, että se vastaa erityisesti kysyntään. Tätä korostaa vielä koulutuksen työelämäläheisyys ja työelämälähtöisyys. Kuulemisissa tuli esille oppisopimuksen voimakas tutkintopainotteisuus, vaikka tutkinnon suorittamiselle ei olisi erityistä tarvetta. Oppisopimuskoulutusta pitäisi voida käyttää todellisen tarpeen mukaisesti osatutkintojen ja täydennyskoulutuksen suorittamiseen, silloin kun sen tarve on.

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että oppisopimusneuvottelukunnan johdolla ryhdytään tuomaan esille nykyistä selkeämmin mahdollisuutta suorittaa oppisopimuskoulutuksena tutkinnon osa tai myös täydennyskoulutusta. Tähän kehittämistyöhön tulee liittää myös alan koulutus- ja tutkintotoimikunnat.

Eräillä aloilla kuten esimerkiksi turvallisuusalalla työnteon edellytyksenä on tietyn tutkinnon osan suoritus. Kun henkilö esimerkiksi lyhytaikaista kesätyötä varten suorittaa työn suorittamiseksi edellytetyn ja siihen riittävän opiskelun ja ryhtyy työhön, hänet katsotaan tilastotaessa opiskelun keskeyttäneeksi. Tällaisessa tapauksessa ei ollut tarkoitusta suorittaa koko tutkintoa, ja tämän kaltaisen keskeyttäneeksi merkitsemisen seurauksena tilastot vääristyvät.

Oppisopimuskoulutuksen tunnettuus

Kuulemiskierroksessa kävi ilmi, että oppisopimuskoulutuksen tunnettuus ei ole useimpien mielestä riittävällä tasolla. Monessa kommentissa todettiin, että järjestelmä tunnetaan ja tiedetään, mutta ilmeni selkeästi, että tieto oli huteralla pohjalla. Erityisesti pk-yritysten arvioitiin tarvitsevan lisää tietoa ja oppisopimusten käytännön mahdollisuuksien selvittämistä. Yleisesti todettiin, että yritykset eivät osaa hyödyntää oppisopimuskoulutusta riittävästi. Tällöin oppilaitos tekee sen ja joskus painottaa jonkin verran liikaa omaa näkökulmaansa. Kysyntälähtöisyys ei siis välttämättä toteudu toivotulla tavalla eivätkä tulokset vastaa odotuksia. Oppisopimuksen käytön lisääntyminen osoittaa kyllä päinvastaista. Jos kasvuun liittyy edellä mainittu oppilaitoksen aloitteellisuus aito oppisopimuksen kysyntäpohjainen lähtökohta ja tavoite ei toteudu oikealla tavalla.

Kuulemistilaisuuksissa kaikki tahot suhtautuivat myönteisesti ja rakentavasti oppisopimuskoulutukseen. Erityisen tärkeää on työelämän järjestöjen myönteinen suhtautuminen. Oppisopimuskoulutuksessa kohteena ei ole pelkästään yksilö ja työnantaja, vaan kohteena on myös työyhteisö, jossa opiskelija toimii ja oppii. Tätä näkökulmaa tulee painottaa nykyistä enemmän.

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriön johdolla käynnistetään tiedotuskampanja, jossa kaikki työelämän järjestöt ovat kiinteästi mukana. Kampanjan tavoitteena tulee olla:

- 1 Yritysten, erityisesti pk-yritysten tiedon lisääminen oppisopimuskoulutuksesta ja sen kaikista mahdollisuuksista niin vähän koulutettujen perustutkinnon suorittamiseksi kuin myös ammattiosaajien mahdollisuuksista suorittaa ammatti- tai erikoisammattitutkinto.

- 2 Yksilöiden tiedon lisääminen oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksista. Tällöin viestin tulee olla sisällöltään eri kohderyhmille tarkoitettu huomioon ottaen niin vähän koulutettujen kuin ammattiosaajien tarpeet.
- 3 Tavoitteena tulee olla oppisopimuskoulutuksen arvostuksen lisääminen ja sen erityispiirteiden ymmärtäminen. Kampanja tapahtuu jakamalla asiallista ja selkeää tietoa oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksista. Kampanjalle ei sinänsä tule pyrkiä opiskelijamäärien lisäämiseen valtion rahoitusmahdollisuuksien ulottumattomiin.

Kampanjassa tulee ilmetä se, että työelämän järjestöt tukevat oppisopimuskoulutusta ja pyrkivät yhdessä edistämään sen laatua ja vaikuttavuutta. Korkealaatuisella oppisopimuskoulutuksella on merkitystä niin yksilöille kuin yrityksille, ja sen käsitteen vahvistuminen vähentää väärinkäytösmahdollisuuksia.

Keskusteluissa kävi ilmi, että opettajillakaan ei aina ollut vahvaa ajantasaista tietoa oppisopimuskoulutuksen tällä hetkellä tarjoamista mahdollisuuksista. Myös ammatillisen koulutuksen opettajien tiedoissa kerrottiin olevan parantamisen varaa. Nämä tiedot ovat kuitenkin välttämättömiä opettajille.

Selvitysmies ehdottaa, että ammatilliseen opettajankoulutukseen sisällytetään pakollinen harjoittelujakso oppisopimustoimistoissa ja ammatissa jo toimiville opettajille suunnataan oppisopimuskoulutuksen ajan tasalla olevaa tietoa.

Ruotsinkielinen oppisopimuskoulutus toimi kuulemisten perusteella kohtuullisen hyvin. Riittäväällä aktiivisuudella sekä tarvittaessa myös joustavuudella saadaan järjestelmä toimimaan yleensä myös äidinkieleltään ruotsinkielisiä tyydyttävällä tavalla. Kuitenkin tutkintotodistuksen kielen suhteen ilmeni ongelmia. Ruotsinkielisen henkilön oli vaikea saada todistus omalla äidinkielellään, silloin kun koulutuksen järjestäjällä oli oikeus antaa todistus ainoastaan suomeksi. Tähän kohtaan olisi syytä löytyä parannusta, mikä ei voine aiheuttaa hallinnollisesti kohtuuttomia vaikeuksia.

4.2 Laatu

Viranomaiset keräävät runsaasti erilaista tietoa oppisopimuskoulutuksesta. Nämä tiedot ovat erittäin hyödyllisiä ja välttämättömiä oppisopimuskoulutusta kehitettäessä. Kuitenkin tiedot tuntuvat painottuvan erityisesti määrällisiin seikkoihin eikä koulutuksen laatu ja vaikuttavuus tule riittävästi esille.

Laatua koskeva tietoperusta

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriö selvittää, millaisia laadullisia tietoja voidaan kerätä ja miten niitä voidaan käsitellä ja julkaista. Olisi kehityksen kannalta tärkeitä saada myös laadullisen arvioinnin kehitystietoja tai sellaisia, jotka voidaan yhdistää määrällisiin tietoihin ja siten saada myös laadullisia johtopäätöksiä mahdollisiksi. Toivottavasti uusi Aipal-järjestelmä tuo tähän lisääntyviä mahdollisuuksia, mm. tuomalla esiin henkilökohtaistamismääräyksen soveltamista koskevia tietoja.

Koulutuksen järjestäjän viranomaistehtävät ja laatu

Oppisopimuskoulutuksessa opitaan perinteisen käsityksen mukaan 80 % työpaikalla ja työn ohessa. Laadun kehittämisen tulee siis keskittyä aikaisempaa enemmän tällä alueella. Tällöin keskeiseen asemaan nousee työpaikkaohjaus ja tietysti itse työpaikkaohjaaja. Oppisopimuskoulutuksen laatupalkintokilpailussa keskeinen huomion kohde on, miten työpaikkaohjaus on järjestetty, miten kouluttajat on koulutettu, miten heidän osaamisensa pidetään ajan tasalla. Isommilla työpaikoilla, joissa on useampia kouluttajia, on huomiota kiinnitetty myös heidän keskinäiseen yhteydenpitoonsa.

Edellä mainitut tekijät ovat keskeisiä koulutuksen laadun vaikuttajia. Näin ollen työpaikalla tapahtuvan oppimisen ohjaukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota koulutuksen järjestäjien viranomaistoiminnassa. Heidän tulee hyväksyessään oppisopimuksen painottaa ohjauksen järjestämistä ja tärkeyttä. Oppisopimuskoulutuksen järjestäjien tulee myös tarjota työpaikkakouluttajille koulutusmahdollisuuksia ja kartoittaa koulutustarvetta, ehkä osana työnantajan henkilöstökoulutusta.

Olisiko asetettava työpaikan hyväksymisen edellytykseksi oppisopimuskoulutukseen koulutetun työpaikkaohjaajan olemassa olo? Tällaisen kriteerin käyttö sulki hyvin tehokkaasti monet pk-yritykset oppisopimuskoulutuksen piiristä. Pikemminkin on pyrittävä kehittämään pk-yritysten oppisopimuskoulutusta niiden työpaikkaohjausta tukemalla ja em. tiedotuskampanjan avulla. Työpaikkaohjaajien koulutuksessa on tehty paljon työtä viime vuosina ja saatu paljon aikaan. Tätä työtä on tehostettava.

Selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriö kiinnittää erityistä huomiota työpaikkaohjaajien koulutukseen. Eräänä toimenpiteenä sen tulisi valmistella internet-pohjainen koulutusohjelma työpaikkakouluttajille. Työpaikkakouluttajille tulisi myös luoda omat sivustot, johon kerättäisiin ajan tasalla olevaa ja relevanttia aineistoa kouluttajien käyttöön. Työpaikkakoulutuksen edistämiseksi koulutuksen järjestäjä voisi sisällyttää sopimukseen koulutuksen järjestäjän ja tietopuolisen koulutuksen antajan välillä veloitteen yhteyden pitoon työpaikan kanssa. Ja tätä voitaisiin kehittää siten, että tietopuolista koulutusta antavan oppilaitoksen opettajan käydessä työpaikalla käytetään heidän osaamistaan myös työpaikkakouluttajien ohjaus- ja arviointitaitojen lisäämiseksi.

Lisäksi olisi syytä kehittää keinoja, joilla voidaan edistää pk-yritysten mahdollisuuksia toimia työnantajina oppisopimuskoulutuksessa. Eräs mahdollisuus on pk-yritysten välinen verkostoituminen, jolloin voidaan saada luotua edellytyksiä parempaan työpaikkaohjaukseen sekä laajennettua oppimisedellytyksiä. Lisäksi tulisi asettaa koulutuksen järjestäjille veloitteeksi se, että heidän, hyväksyessään oppisopimuksen, tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota työpaikkakoulutukseen ja tarjota aina työnantajalle työpaikkaohjaajakoulutusta.

Tietopuolisen koulutuksen laadun kehittäminen

Kuulemisissa korostettiin tarvetta parantaa ja lisätä tietopuolista koulutusta antavan oppilaitoksen ja työpaikan välistä yhteistyötä nykyisestään. Edellä mainittu opettajan työpaikkakäyntien monipuolinen hyödyntäminen parantaisi yhteistyötä. Tämä pitäisi sisällyttää osaksi koulutuksen järjestäjän ja muiden tahojen välistä sopimusta nykyistä useammin. Työelämän puolelta tulleet huomautukset siitä, että teoriakoulutus ja työpaikalla tapahtuva oppiminen eivät kohtaa, voitaisiin tällä tavalla ottaa huomioon ja parantaa tilannetta. Myös opiskelijoiden taholta tulleet kommentit puutteellisesta tai muuten arvostellusta

teoriakoulutuksesta saattaisivat johtaa parannuksiin kun opettaja työpaikkakäynnillään tulisi lähemmäksi opiskelijaa eikä tapaisi tätä vain harvoin teoriakoulutuksen yhteydessä. Ja opiskelija saisi tarvitsemaansa tukea myös teoriakoulutuksen opettajan taholta. Suomen kielen opettajan työpaikkakäynnit olisivat perusteltuja maahanmuuttajien oppisopimuskoulutuksessa.

Kuulemiskierroksessa erityisesti nettikyselyssä yritysten ja opiskelijoiden taholta tuli kritiikkiä tietopuolista opetusta ja sen laatua kohtaan. Kritiikki oli sen verran laajaa, että sitä ei voi pitää vain sattumanvaraisena ”huonon päivän” kommenttina vaan taustalla on vaikuttava syy. Eräs tällainen voi olla riittämättömässä yhteydenpidossa oppilaitoksen ja yrityksen välillä. Toinen mahdollinen syy voi taas olla se, että tietopuolinen koulutus ja työpaikalla tapahtuva työskentely eivät kohtaa toisiansa riittävästi opiskelijan palatessa tietopuolisen koulutuksen jaksoltaan.

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että oppisopimusneuvottelukunta selvittää, miten tietopuolinen opetus ja työpaikalla tapahtuva oppiminen voidaan saattaa nykyistä paremmin sopimaan yhteen paremman vaikuttavuuden aikaansaamiseksi.

Tämän vuoden aikana on otettu käyttöön näyttötutkintoja koskeva sähköinen aikuiskoulutuksen palautejärjestelmä (AIPAL). Johtopäätöksiä palautejärjestelmän kyvystä antaa laadun kehittämistä edistävää palautetta on vielä varhaista arvioida, sillä palauteraportteja saadaan keskitetysti vasta vuoden 2009 alussa. Laadun kehittämisen kannalta on välttämätöntä, että luotettava palautejärjestelmä on olemassa.

Opetushallitus on antanut ammatillista koulutusta koskevan laadunhallintasuosituksen, joka koskee myös oppisopimuskoulutusta osana ammatillista koulutusta. Tähän liittyy keskeisesti myös Opetushallituksen henkilökohtaistamismääräys. Sen toteuttaminen on aivan keskeinen tekijä kysyntälähtöisyyden varmistamisessa sekä oppisopimuskoulutuksen laadussa ja vaikuttavuudessa. Monista tämä saattaa tuntua byrokraattiselta ja vaikealta sekä oppilaitoksen näkökulmasta katsottuna kustannuksia aiheuttavalta. Kuitenkin se hyvin toteutettuna tuottaa osaamisen näkökulmasta katsottuna parhaan tuloksen sekä opiskelijan että työyhteisön kannalta.

Neuvottelukunnan olisi syytä myös tuoda selkeästi esille työnantajan merkittävä vastuu oppimisesta. Kuulemisissa tuotiin esille, että joissakin tapauksissa tietopuolisen koulutuksen antava oppilaitos on kokenut koulutusvastuun siirtyneen lähes kokonaan sille. Ja näin asia ei tietysti voi olla. Samalla kuulemisissa ilmeni, että myös laadun ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta on parannettava viranomaistoimintaa nykyisestäään sekä ohjaamisen ja neuvonnan osalta, mutta myös asiallisen ja riittävän valvonnan osalta. Tämä on tietysti haastavaa, koska viranomaisten resurssit ei ole lisätty juuri lainkaan samalla kun oppisopimusten määrä on runsaasti kasvanut. Nykyaikana viranomaisvalvonta perustuu luottamukseen ja kannustavaan ja ohjaavaan toimintaan, mutta sen on pystyttävä reagoimaan tehokkaasti mahdollisiin väärinkäytöksiin.

Keskusteluissa tuotiin ilmi myös arvio, että joissakin tapauksissa, eikä niin harvoissa, oppimisprosessin eri osa-alueet ovat liian irrallaan toisistaan, millä on negatiivisia vaikutuksia koulutuksen laatuun. Erityisesti tämä riski on suuri silloin kun koulutuksen järjestäjä tai tietopuolisen koulutuksen antaja käyttää alihankkijoita tai muuten ketjuttaa koulutusprosessin hyvin pieniin osiin. Tällöin vastuut voivat hämärtyä, prosessin eri osien yhteensopivuus kärsiä jne. Nykyaikaan kuuluu erikoistuminen tiettyihin, keskitettyihin kokonaisuuksiin, joten alihankintaa ei aina voi pitää huonona toimintana. Eräissä epäselvyyttä aiheuttaneissa tapauksissa on katsottu alihankkijan syyksi järjestelmän huono yhteensopivuus, ja siitä aiheutuneet vaikeudet.

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriö kiinnittää alihankintaan huomiota ja seuraa sen kehittymistä oppisopimuskoulutuksessa. Mikäli saadun opiskelijapalautteen tai työnantajapalautteen perusteella voidaan arvioida alihankinnasta aiheutuvan laadun heikkenemistä, on siihen välittömästi puututtava riittävin toimenpitein. Viranomaisohjauksessa ja neuvonnassa on sen sijaan korostettava, että koulutuksen järjestäjän viranomaistehtäviä ei voi missään tapauksessa siirtää toisille toimijoille, ei alihankintana eikä muutenkaan.

Oppisopimuksen suosio sekä opiskelijoiden että työnantajien keskuudessa on kasvanut viime vuosina niin, että vuosittain oppisopimuksen piirissä on noin 50 000 henkilöä. Tämä työelämälähtöisen koulutuksen suosio kuvaa käsitystä sen hyvästä sopivuudesta työelämälle ja yksilölle. Koulutuksen vaikuttavuutta ei kuitenkaan ole tutkittu perusteellisesti.

Oppisopimuskoulutuksen merkitys ja laajuus on nykyään Suomen koulutusjärjestelmässä erittäin suuri. Sen vuoksi selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriö tilaisi arvioinnin oppisopimuskoulutuksen vaikuttavuudesta. Tätä voitaisiin sittemmin käyttää perusteena oppisopimuskoulutuksen edelleen kehittämiseksi.

4.3 Järjestelmän toimivuus

Oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävä edellyttää, että koulutuksen järjestäjä vastaa oppisopimuskoulutuksen paikallisesta hallinnosta sekä valvonnasta vahvistamiensa oppisopimustensa osalta. Tämä merkitsee mm. oppisopimusten hyväksymistä, arviointia työpaikan soveltuvuudesta oppisopimuskoulutukseen, opiskelijan henkilökohtaisen opiskeluohjelman laatimista, tietopuolisen opetuksen järjestämistä, tietopuolisen opetuksen ajalta maksettavien opintososiaalisten etujen maksamista, työpaikalla tapahtuvan koulutuksen järjestämisestä suoritettavan koulutuskorvauksen maksamista työnantajalle sekä näyttötutkimomahdollisuuksin järjestämistä. Tehtävä on laaja ja haastava.

Oppisopimuskoulutuksen laadun kannalta em. viranomaistehtävien hoito on erittäin tärkeää. Se myös edellyttää erityisosaamista, ja monien mielestä riittävän suurta kriittistä massaa. Tällä perusteella kuulemisissa tuli esille kysymys, onko pienten oppisopimusmäärien koulutuksen järjestäjällä mahdollisuus korkean laadun ylläpitoon ja onko mahdollista edistää pienten oppisopimusjärjestäjien kykyä suoriutua viranomaistehtävistä? Vai olisiko laadun näkökulmasta syytä keskittää koulutuksen järjestäjän tehtävät suurempiin yksiköihin? Kuulemiskierroksella kävi kuitenkin ilmi, että suoraviivaista päätöstä pelkän paikkamäärän suhteen ei voi eikä pidä tehdä. Pienelläkin määrällä toimivalla koulutuksen järjestäjällä voi olla laadukasta oppisopimuskoulutusta. Erityisesti tämä korostuu niiden koulutuksen järjestäjien kohdalla, jotka ovat erikoistuneet tietyille koulutusaloille. Toisaalta ammattiopistostrategian ja vauhdittamishankkeen ansiosta koulutuksen järjestäjät ovat löytäneet uusia yhteistyömuotoja myös oppisopimuskoulutuksessa. Tämä kehitys tulee vahvistumaan edelleen ja vahvistamaan myös oppisopimuskoulutuksen aluevaikuttavuutta.

Sen sijaan koulutuksen järjestäjien osaamista ja sitä kautta laadukkaampaa toimintaa voidaan edistää opetushallinnon järjestämällä koulutuksella. Nykyään opetushallinto järjestää vain kerran vuodessa tapahtuvan yhden päivän kestoisen koulutuksen eli ”Oppisopimuksen tietotorin”. Koulutuksen järjestäjät ovat eräissä tapauksissa verkostoituneet ja keskittäneet omat oppisopimuspaikkansa yhdellä toimijalle tämän vastuulle. Kun tällainen järjestelmä perustuu osapuolten keskinäiseen sopimukseen ja sen perusteella toimivaan yhteistyöhön, tulokset ovat hyviä. Verkostoituminen voi muussakin muodossa olla hyvä

ja tehokas yhteistyötapa myös oppisopimuskoulutuksen järjestäjien kesken. Koska oppisopimustoimistot ja -keskukset on myös rajattu opetushallinnon rahoittaman opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen ulkopuolelle, vastuu osaamisen ylläpitämisestä ja uudistamisesta on jäänyt käytännössä oppisopimustoimijoiden omalle vastuulle.

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriö järjestää koulutuksen järjestäjille koulutusta siten, että niiden organisaatioissa toimivien henkilöiden osaamista kehitetään ja pidetään jatkuvasti ajan tasalla. Tämä on erittäin tärkeää koska koulutuksen järjestäjien tehtäviin kuuluu sekä pedagogisia asioita että hallinnollisia vastuita. Laadun parantamisen kannalta on tärkeää, että koulutuksen järjestäjien tehtäviin kuuluvat pedagogiset ja hallinnolliset vastuut hoidetaan mahdollisimman hyvin.

Ja laadun kannalta molemmat täytyy hoitaa hyvin.

Kuulemistilaisuuksissa sekä nettikyselyn kommentteissa ilmeni arvostelua siitä, että eri koulutuksen järjestäjillä on erilainen hallinnollinen menettely ja erilaiset kaavakkeet. Sellaisille yrityksille/työnantajille, jotka ovat tekemisissä eri koulutuksen järjestäjien kanssa tämä aiheuttaa sekaannusta ja käytännön ongelmia. Vaikka joiltakin osin erilaista käytäntöä ja kaavakkeiden käyttöä voitaisiin perustella, suuremmat syyt puoltavat hallinnollisen menettelyn sekä kaavakkeiden yhtenäistämistä. Erityisen ryhmän muodostavat suuret yritykset sekä valtakunnalliset ketjut, jotka tarvitsevat samoihin periaatteisiin ja tavoitteisiin tähtäävää koulutusta ympäri maata. Tällöin alueelliset erot niin koulutuksen sisältöjen kuin hallinnollisten menettelyjen aiheuttavat vaikeuksia. Joissakin tapauksissa tällaisilla eroilla saattaa olla vaikutusta myös itse koulutuksen sisältöön, esimerkiksi tilanteissa, joissa pyritään yhtenäiseen sisältöön ympäri maata sijaitsevissa toimipisteissä.

Kuulemisissa tuli myös ilmi valtakunnallisten yritysten tai työnantajien tarve asioida ja sopia yhden toimijan kanssa koko valtakuntaa ajatellen. Sopiminen eri alueellisten toimistojen tai toimijoiden kanssa tuottaa tarpeetonta byrokratiaa ja hankaluutta.

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että opetusministeriön johdolla ryhdytään laatimaan yhtenäiset kaavakkeet oppisopimuskoulutuksen järjestäjille. Valmistelussa on syytä kuulla erityisesti oppisopimuskouluttajina toimivia työnantajia. Lisäksi olisi syytä selvittää, miten voitaisiin huolehtia valtakunnallisten yritysten tai työnantajien tarpeista nykyistä tehokkaammin.

Selvitysmies ehdottaa myös, että neuvottelukunta selvittää mahdollisuuksia yhtenäistää hallinnollista menettelyä eri puolilla maata sijaitsevien koulutuksen järjestäjien välillä kuitenkin säilyttäen tarvittavan paikallisen harkintamahdollisuuden.

4.4 Hallinto ja rahoitus laadun näkökulmasta

Rahoitusjärjestelmästä keskusteltiin paljon kuulemistilaisuuksissa. Tämä on luonnollista jo muutenkin, mutta sen lisäksi oppisopimuskoulutusta kuvaillaan usein yhdeksi ammatillisen koulutuksen rahoitusmuodoksi. Rahoitusjärjestelmällä on suora ja välitön vaikutus koulutuksen laatuun ja vaikuttavuuteen.

Eräs rahoitusjärjestelmää koskevan keskustelun yleisaihe oli laskentapäiväsystemi. Nykyinen kaksi kertaa vuodessa tapahtuva opiskelijoiden läsnäoloon (sisältäen 4 kk säännön) ja laskentapäivänä voimassa oleviin sopimuksiin perustuva järjestelmä sai runsaasti

kritiikkiä jäykän ja vanhentuneen luonteensa johdosta. Tämä saattaa jäykistää oppisopimusten solmimista. Tällainen järjestelmä aiheutti yleisen käsityksen mukaan myös sen, että mikään koulutus ei alkanut välittömästi laskentapäivän jälkeen tai päättynyt juuri sitä ennen. Ihmetystä herätti myös se, että oppisopimuskoulutuksessa tutkinnon suorittamiseen tarvittiin selvästi pitempi aika eli siis enemmän laskentapäiviä kuin oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa. Ammatillisen perustutkinnon nimellislaajuus on 120 opintoviikkoa. Aikuisten näyttötutkintona tutkinnon laajuus on henkilökohtaistettuna 80–90 opintoviikkoa. Tutkinnon suorittaminen päätoimisesti ja oppilaitosmuotoisesti suoritettuna mitoitetaan neljän laskentapäivän mukaan.

Oppisopimuskoulutuksessa tarvitaan lähtökohtaisesti 5–6 laskentapäivää, eli perustutkinnon suorittamisaika on yleensä pidempi. Keskusteluissa esitettiin eri vaihtoehtoja tämän jäykän järjestelmän muuttamiseksi. Eräs ehdotus oli nostaa laskentapäivien lukumäärä kahdesta neljään, tai jopa kuuteen, jolloin paine läsnäolopäivään kevenisi. Toinen vaihtoehto keskusteluissa oli, että lasketaan tietynpituiselta jaksolta keskiarvo, jota käytetään valtiosuuden pohjana. Kolmas vaihtoehto olisi siirtyä käyttämään laskentaperusteena suoritettuja oppilastyövuosia. Ennen mahdollisia ratkaisuja on syytä selvittää, minkälainen vaikutus eri rahoitusperusteilla koulutuksen järjestäjille olisi ja arvioida muutoksen konkreettista vaikutusta arjen käytänteisiin.

Edellä olevan perusteella selvitysmies ehdottaa, että vuoden 2010 valtiosuusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä opetusministeriö selvittää mahdollisuudet muuttaa rahoitusjärjestelmän perusteita siten, että paine vain kahta laskentapäivää kohti kevenisi ja että muutos vähentäisi laatua heikentäviä laskentapäiväjärjestelyjä sekä kannustaisi henkilökohtaistamisen hyvää toteuttamista. Selvitettäviä vaihtoehtoja voisivat olla edellä mainitut laskentapäivien lukumäärän lisääminen sekä tietyn ajanjakson keskiarvo sekä oppilastyövuosikäsite.

Oppisopimuskoulutuksen oma kustannuspohja

Nykyään oppisopimusmuotoisena suoritettavan ammatillisen perustutkinnon valtiosuuden yksikköhinta määräytyy oppilaitosmuotoisen koulutuksen yksikköhinnasta tietyinä prosenttiosuutena. Kuulemisissa tuotiin esille kysymys tämän ratkaisun järkevyydestä, koska kustannusten muodostuminen tapahtuu merkittävästi eri pohjalta. Opetushallituksen kustannustietokyselyn yhteydessä selvitetään vuosittain oppisopimuskoulutuksen omat todelliset kustannukset.

Selvitysmies ehdottaa, että luotaisiin oppisopimuskoulutuksen omiin todellisiin kustannuksiin perustuva valtiosuusjärjestelmä. Ennen päätöstä uudesta järjestelmästä olisi selvitettävää sen vaikutus kokonaisuuteen sekä yksittäisiin koulutuksen järjestäjiin.

Oppisopimuskoulutuksen määrällinen säätely

Ammatillisen lisäkoulutuksen oppisopimuspaikat on kiintiöity. Kiintiöitä on nostettu viime vuotta lukuun ottamatta säännöllisesti joka vuosi. Kysyntä näyttää kuitenkin lisääntyvän samaan aikaan siten, että kuulemisissa tähän kiintiöimisjärjestelmään suunnattiin hyvin laajasti huolta jäykästä ja joustamattomasta järjestelmästä. Se ei ota huomioon nopeasti syntyviä tarpeita. Joissakin tapauksissa kaikki paikat jaetaan jo vuoden alussa siten, että muutaman kuukauden jälkeen ei ole enää mahdollista saada oppisopimuspaikkaa lisäkoulutukseen.

Kiintiöitä on edelleen tarvetta nostaa, mutta samalla on myös huolehdittava, että lisääntyvä koulutusmäärä ei laske laatua. Laadusta on pidettävä kiinni johdonmukaisesti ja horjumatta. Keskusteluissa tuotiin myös perusteltuja ajatuksia ja ehdotuksia tiettyjen ryhmien mahdollisuudesta päästä oppisopimuksena suoritettavaan lisäkoulutukseen kiintiöiden ulkopuolella. Tällainen järjestelmä saattaa tuottaa hallinnollisia ongelmia ja lisätöitä, mutta ne ovat varmasti sinänsä hallittavissa. Lisäksi esitettiin, että myös rekrytointitilanne olisi kiintiöiden ulkopuolella olevaa oppisopimuskoulutusta.

Tämän vuoksi selvitysmies ehdottaa, että ilman toisen asteen tutkintoa olevat henkilöt voivat suorittaa oppisopimuksena ammattitutkintoon kiintiöistä riippumatta, mikäli muut edellytykset koulutukselle täyttyvät. Erityisenä perusteluna voi todeta olevan epäoikeudenmukaista, jos ammattitutkintoa ei pääse suorittamaan alalle, jossa alalle tulon ehtona on ammattitutkinto. Normaali tilanne on, että alalle tulotutkinto on kiintiömätön perustutkinto. Kiintiöiden ulkopuolelle ehdotan jätettävän myös henkilöt, jotka ryhtyvät suorittamaan yrittäjän ammattitutkintoa. Tämän perusteluksi on esitettävissä suuri tarve saada pienyrityksiin sukupolvenvaihdosta tukevia toimia, ja oppisopimus voisi hyvin toimia yhtenä tällaisena tukielementtinä.

Edellä olevan lisäksi kiintiöiden ulkopuolelle olisi syytä jättää rekrytointiin tähtäävän oppisopimuskoulutuksen. Sen siirtäminen kiintiön ulkopuolelle voi kuitenkin sisältää vaikeasti hallittavia ja tulkittavia elementtejä, minkä vuoksi selvitysmies esittää, että neuvottelukunta ottaisi asiakseen selvittää, onko tämä hallinnollisesti tehtävissä ilman kohtuutonta resurssien käyttöä.

Työnantajien koulutuskorvaukset

Kuulemisissa kiinnitettiin paljon huomiota työnantajille maksettaviin koulutuskorvauksiin. On luonnollista, että koulutuskorvausten suuruus oli keskeinen huolenaihe erällä kuuluttavilla. Kiinnostusta se herätti kaikissa ryhmissä. Ja kaikkien mielestä sen merkitys työpäivällä tapahtuvalle oppimiselle ja sen laadulle oli merkittävä. Nykyisin koulutuskorvauksen määrä sovitaan koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välillä, mutta esille tuli ehdotuksia sen määrittämiseksi valtakunnan tasolla. Myös esitettiin korvauksen porrastamista opiskelijan mukaan esimerkiksi siten, että tutkintoa vailla olevan suhteen korvaus olisi suurempi. Myös sellaisilla aloilla, joilla on käytössä kalliit laitteet ehdotettiin korotettua koulutuskorvausta. Koulutuskorvauksella on suuri merkitys oppisopimuskoulutukselle ja sen laadulle. Koulutuskorvausta tulee käyttää myös laadun edistämiseen. Se ei toimi tällä tavoin, jos se muodostaa jonkinlaisen jakojäännöksen. En näe mahdolliseksi ehdottaa tässä vaiheessa kiinteätä tai suhteellista osaa yksikköhinnasta suoritettavaksi koulutuskorvauksena. Se edellyttää asian perusteellista selvitystä tavoitteena koulutuskorvauksen saattamisen työnantajalle koulutuksesta aiheutuvien kustannusten korvaukseksi.

Tämän vuoksi ehdotan, että opetusministeriö selvittää työnantajalle koulutuksesta aiheutuvia kuluja sekä niiden vaihtelua eri alojen välillä. Selvityksen perusteella tehdään päätös todellisia kustannuksia vastaavan korvauksen saamiseksi käyttöön. Koska selvittäminen ja päätöksen teko voi viedä aikaa, selvitysmies ehdottaa, että siihen asti koulutuskorvauksen yksikköhintaa korotettaessa opetusministeriö määrittelee aina tietyn osan korotuksesta suunnattavaksi koulutuskorvaukseen.

4.5 Uusia näkökulmia

Kuulemistilaisuuksissa kävi ilmi toiveita madaltaa kynnystä oppisopimuksen aloittamiseen niin opiskelijan kuin myös työnantajan puolelta. Tätä on luonnollisesti tehtävä tiedottamalla ja tarpeetonta byrokratiaa purkamalla, mutta samalla on pidettävä koulutuksen laadusta kiinni. Samoin esitettiin ajatus saada tarjota oppisopimustyyppistä koulutusta myös työttömille jollain tavalla kevennettynä. Oppisopimuksen laadun ja sen arvostuksen kannalta ei voida lähteä laatua keventäviin uusiin ratkaisuihin. Oppisopimuskoulutuksen laatua on sen sijaan edelleen kehitettävä. Erityisesti kun haasteena on parhaillaan sen mahdollinen laajeneminen ns. oppisopimustyyppisenä koulutuksena korkeakoulutukseen.

Koska oppisopimuskoulutuksen oppimismalli näyttää olevan hyvin tehokas ja perinteisyydestään huolimatta sopivan nykypäivään, niin sen periaatteita voitaisiin soveltaa myös työttömien koulutukseen. Jos toimitaan tällaisella kevennetyllä mallilla sitä ei kuitenkaan voida kutsua oppisopimuskoulutukseksi. Jos koulutus tapahtuu oppisopimuskoulutuksena myös laadullisesti, se on tietenkin oppisopimuskoulutusta. Esimerkki tällaisesta on opetusministeriön vuonna 2008 käynnistämä tuetun oppisopimuskoulutuksen mallien kehittämishanke.

OPM 15.9.2008

Asiantuntija
Heikki Suomalainen

Asia: selvitysmiehen kutsuminen

Oppisopimuskoulutus työelämälähtöisenä ammatillisen koulutuksen järjestämismuotona on kasvattanut suosiotaan koko 2000-luvun ajan. Oppisopimuksena järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen ja lisäkoulutuksen kysyntä on viime vuosina kasvanut ja sen tarjontaa on voitu lisätä merkittävästi. Oppisopimuksena ammatillista peruskoulutusta suorittaa vuositasolla jo lähes 20 000 nuorta ja aikuista. Oppisopimuksena järjestettävän ammatillisen lisäkoulutuksen vuotuinen kiintiö on nostettu 22 000:sta 27 100:aan vuosina 2007-2008.

Viimeisimmät oppisopimuksen kehittämistä ehdotukset valmisteltiin opetusministeriön asettamassa laajapohjaisessa työryhmässä (OPM 2007:25). Työryhmän ehdotukset opintososiaalisten etujen järjestämisestä ja virkasuhteisten oppisopimuksesta toteutettiin 1.1.2008 voimaan astuneilla lainsäädännön muutoksilla.

Oppisopimuskoulutus on tehokas, mutta toiminnallisesti ja hallinnollisesti vaativa koulutuksen järjestämismuoto verkostomaisen luonteensa sekä vahvan työpaikalla tapahtuvan opiskelun painotuksen vuoksi. Oppisopimustoiminnan jatkuvasti laajentuessa oppisopimuskoulutuksen laadun varmistamiseen ja järjestämisedellytysten vahvistamiseen tulee siksi kiinnittää erityistä huomiota. Oppisopimuskoulutuksen laadun merkitystä on korostettu vuosittain jaettavalla laatupalkinnolla. Opetusministeriön vahvistama ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuositus vahvistettiin helmikuussa 2008. Opetusministeriö on myös antanut 19.6.2008 oppisopimuskoulutuksen järjestäjille toiminnan pelisääntöjä tarkentavan ohjekirjeen.

Opetusministeriön 18.10.2007 tekemän päätöksen mukaisesti oppisopimuskoulutus ammatillisen koulutuksen yhtenä järjestämismuotona on tärkeä osa ammattiopistojen toimintaa ja palveluvalikoimaa. Ammattiopistostrategian puitteissa vahvistetaan oppisopimuskoulutusta työelämälähtöisenä koulutuksen järjestämismuotona osana ammattiopistojen toimintaa. Koulutuksen järjestäjät päättävät, millä tavoin organisoivat oppisopimustoiminnan ammattiopistoissa.

Hallitusohjelman mukaan oppisopimuskoulutusta kehitetään ja oppisopimustyyppinen koulutus laajennetaan myös korkeakoulutettujen täydennyskoulutukseen. Näiden tavoitteiden mukaisia ehdotuksia valmistellaan osana ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta, jonka johtoryhmä linjasi väliraportissaan kesäkuussa 2008: "Oppisopimuskoulutusta kysyntälähtöisenä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestämismuotona kehitetään siten, että koulutuksen joustavuus, vaikuttavuus ja työelämälähtöisyys lisääntyvät, laatu paranee ja koulutusta voidaan kohdentaa paremmin työvoimakapeikkoihin."

Lisäksi AKKU-johtoryhmä linjasi aikuiskoulutuksen laadunvarmistuksesta siten, että sitä vahvistetaan kaikilla koulutusasteilla ottamalla aikuiskoulutuksen erityispiirteet vahvemmin huomioon korkeakoulujen, koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten

OPETUSMINISTERIÖ

MERITULLINKATU 10, HELSINKI

PL 29

00023 VALTIONEUVOSTO

PUH. (09) 160 04

FAX (09) 135 9335

etu.suokanini@minedu.fi

Undervisningsministeriet

Sjötullsgatan 10, Helsingfors

PB 29

00023 Statsrådet

Tel. (09) 160 04

Fax (09) 135 9335

för.efternamn@minedu.fi

MINISTRY OF EDUCATION

MERITULLINKATU 10, HELSINKI

P.O. BOX 29

FIN-00023 GOVERNMENT

FINLAND

TEL. +358 9 160 04

FAX +358 9 135 9335

given.surnami@minedu.fi

Ministère de l'Éducation

Meritullinkatu 10, Helsinki

B.P. 29

FIN-00023 Gouvernement

Finlande

Tél. +358 9 160 04

Fax +358 9 135 9335

pre.nom@minedu.fi

www.minedu.fi

laadunvarmistuksessa, kehittämällä tutkintojärjestelmiä sekä ottamalla toiminnan tuloksellisuus ja laatu vahvemmin huomioon rahoituksessa. Erytystä huomiota kiinnitetään työpaikalla tapahtuvan opiskelun laatuun yhdessä työelämän kanssa sekä työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen hankintamenettelyn laadunvarmistukseen.

Oppisopimuskoulutusta käsitellään AKKU-johtoryhmän asettamissa valmistelujaostoissa siten, että Akku-johtoryhmän oppisopimuskoulutusta koskevat täsmennetyt ehdotukset valmistuvat alkuvuodesta 2009.

Edellä mainituista syistä oppisopimuskoulutuksen järjestämisedellytyksiä sekä oppisopimuskoulutuksen järjestäjien ja työpaikkojen yhteistyönä tapahtuvan toiminnan järjestelyjä, laatua ja tuloksia on syytä seurata ja arvioida jatkuvasti.

Tässä tarkoituksessa opetusministeriö on tänään päättänyt kutsua Teidät, asiantuntija Heikki Suomalainen selvitysmieheksi, jonka tehtävänä on laatia hallitusohjelman, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman sekä AKKU-johtoryhmän linjaukset huomioon ottaen ministeriön käyttöön

- 1) selvitys oppisopimuskoulutuksen yleisestä tilasta sekä toiminnan laajentamisen seurauksista ja kehittämisen tuloksista sekä
- 2) näkemykset ja ehdotukset oppisopimuskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden varmistamiseksi ja edelleen parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

Tehtävää suorittaessa on otettava huomioon myös

- oppisopimuskoulutuksen kehittäminen ammatillisen koulutuksen järjestämismuotona,
- ammatillisen koulutuksen ammattipistostrategia ja ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittaminen (OPM 18.10.2007).

Selvityksen tulokset tulee luovuttaa opetusministeriölle 15.12.2008 mennessä siten, että ne voidaan ottaa huomioon aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen sekä toiminta- ja taloussuunnitelman ja vuoden 2010 talousarvioesityksen valmistelussa. Selvitysmiehen tulee toimia yhteistyössä oppisopimuskoulutuksen järjestäjien, työelämän järjestöjen, opettajia ja kouluttajia edustavien tahojen, opetus- ja työhallinnon sekä Suomen Kuntaliiton kanssa.

Selvitysmiehen erikseen sovittava palkkio ja selvitystyöstä aiheutuvat kustannukset maksetaan momentilta 29.30.21. (Aikuiskoulutuksen kehittäminen).

Opetusministeri

Sari Sarkomaa

TIEDOKSI:
OPM-laskentatoimi
Kansliapäällikkö Harri Skog
KTPO- johtoryhmä
Opetushallitus

Kutsukirje kuulemistilaisuuteen

Arvoisa vastaanottaja

Opetusministeri Sari Sarkomaa on kutsunut allekirjoittaneen Heikki Suomalaisen selvitysmieheksi, jonka tehtävänä on laatia

- 1 selvitys oppisopimuskoulutuksen yleisestä tilasta sekä toiminnan laajentamisen seurauksista ja kehittämisen tuloksista
- 2 näkemykset ja ehdotukset oppisopimuskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden varmistamiseksi ja edelleen parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

Saadakseni pohjan tämän tehtävän toteuttamiseksi pyydän Teidän näkemyksiänne em. asioista. Erityisesti pyydän Teiltä kannanottoa seuraavasti:

- 1 Mitkä ovat oppisopimuskoulutuksen suurimmat ongelmat ja uhat tällä hetkellä?
- 2 Mitkä ovat oppisopimuskoulutuksen suurimmat mahdollisuudet ja miten ne voitaisiin parhaiten saavuttaa?

Kutsun Teidät kuultavaksi lokakuun 10. päivänä klo 10.30–11.30 opetusministeriöön Meritullinkatu 1, kokoustila Timo.

Mikäli se on mahdollista, pyydän saada näkemyksenne myös kirjallisessa muodossa ja huomioimaan myös ruotsinkielisen koulutuksen näkökulman.

Järjestelyjä varten pyydän Teitä vahvistamaan osallistumisenne ja ilmoittamaan osallistujien lukumäärän 7.10 mennessä sähköpostilla merja.yrjola@minedu.fi. Varattu kokoustila rajoittaa kuultavien määrän 8 henkeen.

Ystävällisin terveisin

Heikki Suomalainen

Liite Toimeksianto

Selvityksen kuulemistilaisuuksissa kuullut tahot ja henkilöt

- 10.10 Valtion työmarkkinalaitos; Asko Lindqvist
- 10.10 Sosiaali- ja terveysministeriö; Pirjo Sarvimäki
- 13.10 Opetushallitus, Seppo Hyppönen; Elisabet Kinnunen
- 13.10 Elinkeinoelämän keskusliitto; Markku Koponen
Teknologiateollisuus; Mervi Karikorpi
Viestinnän keskusliitto; Esa-Pekka Kauppinen
Kemianteollisuus; Riitta Juvonen
Satamaoperaattorit; Juha Mutru
EK Tampere; Johanna Kaplas
Autoalan keskusliitto; Jouko Sohlberg
Sosiaalialan työnantaja- ja toimialaliitto; Aino Närkki
- 15.10 Toimihenkilökeskusjärjestö STTK; Petri Lempinen, Soili Nevala, Pauli Konttinen
Suomen oppisopimuskoulutuksen järjestäjät; Tapani Ranki, Sune Sunabacka,
Kari Viinisalo, Tarmo Välimäki
- 16.10. Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK; Matti Huutola,
Jari-Pekka Jyrkänne, Markku Hiltunen
- 16.10. Aikuisopettajien liitto AKOL; Jouko Paljakka
ARENE; Timo Luopajarvi
- 21.10 AKAVA; Simo Pöyhönen
Opetusalan ammattijärjestö OAJ; Merja Laamo
AKKL- Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten liitto; Heikki Sederlöf
Kunnallinen työmarkkinalaitos; Riikka-Maria Yli-Suomu
- 22.10 Ammattiin opiskelevat Sakki; Juhani Nokela, Susanna Haapalainen
Yliopistojen aikuiskoulutusverkosto; Kari Seppälä, Hanna-Riikka Myllymäki
Työ- ja elinkeinoministeriö; Teija Felt
- 23.10 Suomen Oppisopimuskoulutuksen järjestäjät, seminaari Jyväskylässä
- 3.11 Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK, Olli-Pekka Väänänen
Elinkeinoelämän Oppilaitokset, 17 osallistujaa (liite)
- 7.11 Koulutuksen järjestäjien yhdistys; Tarmo Välikoski, Johan Hahkala
- 10.11. Suomen Kuntaliitto; Hannele Salminen, Inkeri Toikka
- 12.11. Suomen Yrittäjät; Martti Pallari, Veli-Matti Lamppu
- 13.11 Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Rehtorit; Timo Karkola
- 14.11 Kirkon sopimusvaltuuskunta; Oili Marttila

Oppisopimuskoulutusta koskeva kysely

Opetusministeriö on kutsunut EK:n asiantuntijan Heikki Suomalaisen selvitysmieheksi laatimaan selvityksen oppisopimuskoulutuksen yleisestä tilasta sekä toiminnan laajentamisen seurauksista ja kehittämisen tuloksista.

Selvityksen tueksi pyydän Teiltä ehdotuksianne oppisopimuskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden varmistamiseksi ja edelleen parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä 11.11.2008 mennessä.

Ystävällisin terveisin

Heikki Suomalainen

*Vastaa (pakollinen tieto – valitse yksi)

- työnantajan edustajana
- oppilaitoksen/opetustoimen edustajana
- opiskelijana/työntekijänä/toimihenkilönä
- muuna

Mikä on oppisopimuskoulutuksen yleinen tila näkökulmastanne?

Mitä vaikutuksia on ilmennyt toiminnan laajentamisella ja kehittämisellä?

Mitkä ovat näkemyksenne ja ehdotuksenne oppisopimuskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden varmistamiseksi ja edelleen parantamiseksi?

Mitkä ovat oppisopimuskoulutuksen suurimmat ongelmat ja uhat tällä hetkellä?

Mitkä ovat oppisopimuskoulutuksen suurimmat mahdollisuudet ja miten ne voitaisiin parhaiten saavuttaa?

Sähköpostiosoite

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 978-952-485-643-0 (PDF)
ISSN 1797-951X (Verkkajulkaisu)

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi